

Eski Uсталara Saygı: Selçuk Başkenti Konya'da Spolia/Devşirme Kullanımı

The Respect for The Old Masters: The Use of Spolia in Konya, The Capital of Seljuk

Ayşenur Dağ Gürcan (KTO Karatay Üniversitesi)

Alâeddin Camisi / Alâeddin Mosque

Hoca Ahmed Fakih Camisi / Hoca Ahmed Fakih Mosque

Sâhib A'fâ Camisi / Sâhib A'fâ Mosque

Zazadin Hanı / Zazadin Khan

Obruk Hanı / Obruk Caravanserai

Anahtar Kelimeler: Anadolu Selçuklu mimarisi, Devşirme malzeme, Konya, Roma-Bizans mimarisi, Yeniden kullanım.

Keywords: Anatolian Seljuq Architecture, Konya, Reuse, Roman-Byzantine Architecture, Spolia material.

6. ULUSLARARASI TAŞ KONGRESİ
6. INTERNATIONAL STONE CONGRESS
8-11 Haziran/June 2021
İzmir - TÜRKİYE/TURKEY

**TAŞ DEĞER KATAR,
TAŞA DEĞER KATANLAR.**
STONE ADDS VALUE BY THE ONES WHO VALUE STONE

Eski Ustalara Saygı: Selçuk Başkenti Konya'da Spolia/Devşirme Kullanımı

The Respect for The Old Masters: The Use of Spolia in Konya, The Capital of Seljuk

Ayşenur Dağ Gürcan¹

¹aysenur.dag@karatay.edu.tr

Öz

Anadolu bin yıllardır pek çok uygarlığa ev sahipliği yapmıştır, eş zamanlı ve art zamanlı olarak birçok medeniyet bu topraklarda doğmuş, gelişmiş ve mirasını bir sonrakine aktarmıştır. Bu uygarlık meşalesini taşıyan Anadolu Selçukluları da salt Türk değil, dini ve millî farklılıkları bir arada barındıran çok kültürlü bir yapıya sahip idiler. Bu durum, çok kimlikli bir yapının sunduğu kültürel çeşitliliğe sahip olan bir toplumda kendinden öncekine ait olanı taşıma sorumluluğu olarak da vuku bulmuş olabilir.

Selçukluların kendinden önceki mirasa sahip çıkma durumu mimari ve inşaa faaliyetlerine yansımıştır. Bizanslılar gibi birçok anıtsal yapıda kendilerinden önceki medeniyetlere ait olan izleri de sergilemekten çekinmemişlerdir. Spolia malzeme kullanma durumu ekonomik, lojistik, estetik, sembolik ve var olanı yeniden kullanma gerekçeleri ile açıklanmaktadır. Bu görüşlerin yanında birtakım çevrelerce ise yağma, tahrip, hazırcılık olarak değerlendirildiği de olmuştur. Fakat buradaki durumun bu düşüncelerden farklı olması muhtemeldir. Selçukluların devşirme malzeme kullanımının arkasında yatan sebeplerin ekonomik ve hazırcılıktan öte estetik, sembolik ve ideolojik nedenlerden kaynaklı olduğu görüşü bu araştırma kapsamında sorgulanacaktır.

Selçuk yapı ustaları da farklı dini ve millî kimliklere mensup olup, yüksek işçilik ve emek gerektiren taş işleme sanatına sahipti ve onlar kendilerinden önceki meslektaşlarının bıraktıkları eserlere ilgi ve saygı duymuş, bu yapı öğelerini kendi zanaatları ile bir araya getirerek, eserleri üzerinde bilinçli bir şekilde sergilemişlerdir. Belki de burada Selçuklular kendinden önceki mirasa sahip çıktıklarını ve yeni temsilcileri oldukları mesajını vermek istemişlerdir.

Bu çalışmada öne sürülen bu görüş bağlamında Selçuk başkenti Konya'da yer alan anıtsal yapılarıdaki spolia kullanımı analiz edilip, değerlendirilerek tartışmaya açılacaktır. Zazadin Hanı, Obruk Hanı gibi kervansaray yapılarında arşitrav, sütun, sütun başlığı ve kaidesi gibi yapı parçaları, kitabe, lahit, mezar steli, liturjik objeler gibi spolia malzemelerdeki motif ve figüratif betimlemelerin cepheye yerleştirildiği görülmektedir. Sahip Ata Cami ve Eşrefoğlu Cami gibi dini yapılarda bile İslam dininin uygun görmediği figüratif betimlemelerin portalde yer alması bu savı destekleyen örneklerdir. Taç kapı cephesinde yer alan lahitlerin sebil olarak kullanılması, özel günlerde ise buradan şerbet ikram edilmesi devşirmenin kültüre entegre edilmesine ve işlevsel boyutuna örnek teşkil etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Anadolu Selçuklu mimarisi, Devşirme malzeme, Konya, Roma-Bizans mimarisi, Yeniden kullanım

Abstract

Anatolia has been the melting pot of civilizations for thousands of years. Simultaneously and diachronically, many civilizations were born and developed in these lands and passed their heritage to the next. The Anatolian Seljuks, who carried the torch of civilization were not only Turkish but also had a multi-cultural structure that contained religious and national differences together. This situation may have occurred as the responsibility of carrying what belonged to the previous culture in a society with the cultural diversity offered by a multi-identity structure.

This situation of the Seljuks claiming previous heritage was reflected also in their architectural and construction activities. Like the Byzantines, they did not hesitate to exhibit the traces of the previous civilizations in many monumental buildings. The phenomenon of using spolia is explained with the reasons of economic, logistic, aesthetic, symbolic, and reuse of the existing material. Furthermore, it has been evaluated by some circles as despoliation, destruction, and using what is ready. However, the situation here is possible to differ from these considerations. The view that the reasons behind the use of spolia by the Seljuks are aesthetic, symbolic, and ideological reasons rather than the use of ready material and economic will be re-questioned within the scope of this study.

Seljuk building masters also belonged to different religious and national identities and had the art of stone carving that required high craftsmanship and labor. They showed interest and respect for the works left by their colleagues before them, and they consciously displayed these building elements on their works by combining them with their own crafts. It is probably here that the Seljuks wanted to give the message that they claimed ancient heritage and were their new representatives.

In the context of the opinion put forward in this study, the use of spolia in monumental buildings in Konya, the capital of Seljuk, will be analyzed and evaluated. In caravanserai buildings such as Zazadin Han and Obruk Han, it is seen ornament and figurative depictions in spolia materials such as inscriptions, sarcophagus, tomb steles, and liturgical objects, building parts such as architrave, column, column base or capital are placed as consciously on the facades. The inclusion of figurative depictions that are not considered appropriate by the religion of Islam, even in religious buildings such as the Sahip Ata and the Eşrefoğlu Mosques are examples that support this argument. The use of the sarcophagi on the portal as a fountain and the serving of sherbet from there on a religious holiday constitutes an example of the integration of spolia into the culture and its functional dimension.

Keywords: Anatolian Seljuq Architecture, Konya, Reuse, Roman-Byzantine Architecture, Spolia material

